

УДК 378

Наталія Коваленко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-2854-2461

DOI 10.24139/2312-5993/2025.03/463-474

КОНЦЕПЦІЇ ПОЗИТИВНОЇ ТРАНСКУЛЬТУРАЛЬНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ ЯК ОСНОВА ТРАВМОІНФОРМОВАНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Стаття є заключною в серії трьох статей, які розкривають процес розробки, особливості змісту і впровадження курсу «Травмоінформована педагогіка». В дослідженні висвітлено положення концепції позитивної транскультуральної психотерапії як основи розробки курсу «Травмоінформована педагогіка». Визначено, що вдосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя в період війни потребує поглибленої психологічної підготовки інтегрованої в організацію освітнього процесу закладів вищої освіти. Обґрунтовано важливість інтеграції психотерапевтичних концепцій позитивної транскультуральної психотерапії для формування педагогічних компетентностей майбутнього вчителя. Основними положеннями концепції ППТ стали: концепція первинних і вторинних здібностей особистості, концепція моделі для наслідування, концепція щастя в позитивній психотерапії. Подано результати опитування здобувачів другого курсу педагогічних спеціальностей щодо ефективності включених підходів, принципів, технік позитивної транскультуральної психотерапії, можливостей їх адаптації та інтеграції в зміст вибіркової дисципліни «Травмоінформована педагогіка».

Ключові слова: психолого-педагогічна підготовка вчителя, травмоінформований підхід, вибіркова дисципліна «Травмоінформована педагогіка», позитивна транскультуральна психотерапія, професійні компетентності вчителя, психологічна компетентність, емоційно-етична компетентність.

Постановка проблеми. Впровадження травмоінформованого підходу в освіті набуло значеного розвитку в світовій педагогічній науці як відповідь на виклики пандемії «Covid 19». Педагогічні знання в рамках травмоінформованого підходу збагачувались психологічними, медичними та психотерапевтичними принципами з метою підготовки освітян до підтримки себе та дітей в освітньому процесі. Завданнями означеного підходу є формування здатності і готовності освітян забезпечувати дітям і молоді безпечний простір та створюють безпечне й сприятливе навчальне середовище, розуміти та враховувати вплив досвіду травматичних історій в освітньому процесі; сприяти психологічній їх стійкості розвиваючи соціальні та емоційні компетенції (Вурон, 2023).

В даному дослідженні представлений досвід розробки курсу «Травмоінформована педагогіка», розробленого для педагогів, як курс підвищення кваліфікації та для здобувачів освіти педагогічних

спеціальностей, який ґрунтується на інтеграції положень позитивної транскультуральної психотерапії як основи розробки курсу.

Аналіз актуальних досліджень. Інтеграція психотерапевтичних теорій, принципів та конкретних інструментів в педагогічну науку набуло розвитку в межах педагогічної психотерапії, і знайшла висвітлення в психоаналітичній педагогіці, яка була започаткована в роботах З. Фрейда (Фрейд, 1909) і далі розвивалась в роботах М. Кляйн, К. Хорні, А. Фрейд, М. Балінт, Ш. Ференці. Австрійський психоаналітик Г. Фігдор, сучасний розробник психоаналітичної педагогіки вважає, що педагог має використовувати психоаналітичні знання у своїй педагогічній діяльності (Фігдор, 2006). В своїх працях (Фігдор, 2006, 2007) надає практичні поради педагогам і іншим представникам професій, які працюють з дітьми, для балансування між суспільними вимогами до адаптації, соціалізації та особистісними довгостроковими інтересами розвитку дітей.

Інтеграція психотерапевтичних теорій, принципів та конкретних інструментів в педагогічну науку і практику в українському науковому дискурсі представлено в різних напрямках і з метою вирішення різних завдань. Так, Мешко Г. досліджує формування психотерапевтичної позиції майбутнього вчителя, яка, на думку дослідниці передбачає сформованість готовності вчителя до “зцілення душі душею” і потребує від учителя здатності бути “сам собі психотерапевтом”. Техніку поєднання різних психотерапевтичних напрямів, позитивної крос-культурної психотерапії, арт-терапії та психодрами Двіжона О. пропонує для проведення практичних занять з практикуму з психології та педагогіки у підготовці фахівців дошкільної освіти.

Позитивна транскультуральна психотерапія також інтегрується в сучасну вітчизняну і зарубіжну педагогічну науку і практику. Так, Шукалова О., Бужинська С., Зайцева О. розкривають особливості позитивної психотерапії як чинника самоставлення у здобувачів вищої освіти; Митник О., Унінець І., Дем’яненко Б. виявлено спільні методологічні та методичні основи педагогіки та психотерапії як засобу психологічної допомоги особистості. Гільова Л. досліджує механізми емоційної саморегуляції вчителя засобами позитивної психотерапії. Савиченко О. досліджуючи поєднання базових моделей позитивної психотерапії та основних положень теорії мотивації досягнення, створили авторські техніки розвитку мотивації мотиваційного тренінгу для вчителів: техніка «Неказкові проблеми», «Окуляри реальності»,

«Арт-коупінг», «Сила несвідомого» за 5-кроковою моделлю позитивної психотерапії. Кос О. обґрунтовуючи доцільність застосування теорії і практики позитивної психотерапії для оптимізації процесу підготовки майбутніх педагогів, визначає важливим сформованість у викладачів педагогічних спеціальностей таких емоційних здібностей (у термінах Н. Пезешкіана), як терпіння, час (здатність приділяти собі та іншим достатню кількість часу), контакти (здібність встановлювати та підтримувати контакти з людьми), довіра (здатність приймати себе та інших людей у їхній неповторності, такими, як вони є), надія (здібність визнавати майбутні можливості та одночасно визнавати відносність досягнень теперішнього дня), прийняття (позитивне емоційне ставлення до особистості незалежно від її ситуативних особливостей та способу поведінки), сенс (інтерес до смисложиттєвих уявлень) та проявляв їх у своїй професійній діяльності» (Кос, 2016).

Згідно з дослідженнями А. Реммес (Remmers, 2013) позитивна педагогіка з використанням інструментів позитивної психотерапії (Песешкіан, 1977) застосовувалася в різних педагогічних та профілактичних проектах у Болгарії в 1992-1995 роках у співпраці з викладачами, аспірантами та колегами з Болгарської асоціації позитивної психотерапії («Школа для батьків», групи самопомоги батьків «Вирішення та запобігання конфліктам», шкільний проект «Навчання з сімейного консультування та терапевтичних технік для шкільних психологів» для педагогічних консультантів та психологів, «Позитивний менеджмент для директорів шкіл» для директорів шкіл, «Освіта та навчання з психотерапії та сімейного консультування» для отримання психотерапевтичної кваліфікації, «Семінари з балансу та можливостей для вчителів дітей з інвалідністю» в інститутах кваліфікації вчителів). А.Реммес зазначає, що (Remmers, 2013) у позитивній педагогіці «помилки» можуть бути позначені як «тут ви можете покращити свої здібності», щоб заохотити розвиток компетентності. Хороші або відмінні частини слід позначати спеціально, підкреслюючи розвинені ресурси, на яких учень може розвивати подальші якості. Позитивна педагогіка, на думку А. Реммес (Remmers, 2013) подібна до позитивної психотерапії, що базується на трьох принципах: Надія/Мотивація, Баланс/Помірність, Консультація - як серце – голова – рука.

Аналіз наведених ресурсів говорить що прикладання психотерапевтичного знання в педагогічну науку, і також теоретичних положень позитивної транскультуральної психотерапії наявне в

вітчизняній і зарубіжному науковому полі. Завданнями даного дослідження стала дослідження психотерапевтичного знання як підґрунтям травмоінформованої педагогіки і включення його в психолого-педагогічну підготовку майбутнього вчителя.

Мета дослідження полягала в тому, щоб визначити концепції, принципи, техніки позитивної транскультуральної психотерапії як підґрунтя змісту вибіркової дисципліни «Травмоінформована педагогіка» та висвітлення методичних особливостей їх вивчення, з метою формування професійної компетентості майбутнього вчителя відповідно до положень Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (Наказ МОН України № 1225 від 29.08.2024). **Методи дослідження.** Досягнення мети передбачало використання відповідних методів психолого-педагогічного дослідження: теоретичний аналіз концепції позитивної транскультуральної психотерапії. Джерельною базою дослідження стали результати пошуку в наукометричних і наукових базах (Web of Science (WoS), Elsevier's Scopus і Google Scholar, база наукової періодики Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) за такими ключовими словами: «травмоінформована педагогіка», «позитивна транскультуральна психотерапія».

Виклад основного матеріалу дослідження. Стаття розкриває важливе завдання включення в підготовку майбутніх вчителів принципів і травмоінформованого підходу завдяки відображенню його в змісті наявних обов'язкових освітніх компонент або введення нових, наприклад «Травмоінформована педагогіка». В даній статі розглянемо психотерапевтичне підґрунтя змісту, особливості впровадження вибіркової дисципліни для студентів педагогічних спеціальностей «Травмоінформована педагогіка» (ТІП). Концепція позитивної транскультуральної психотерапії (ППТ) стала теоретичною основою курсу «Травмоінформована педагогіка». Основними теоретичними підґрунтями були визначені: концепція актуальних здібностей, моделі ля наслідування та концепція щастя в позитивній транскультуральній психотерапії.

Концепція актуальних здібностей ППТ є першим підґрунтям змісту курсу «Травмоінформована педагогіка». Травма є відповіддю на макроподію, яка створює емоційну напругу. Розглядаючи травму як розрив контакту прив'язаності, важливим є створення шкільного/класного середовища приналежності і прив'язаності, побудова педагогічного стосунку на основі базових первинних актуальних

здібностей. В умовах довготривалого та систематичного гострого стресу актуальним стає розвиток первинних актуальних здібностей вчителів для власної самопомоги і для створення освітнього середовища підтримки. В концепції ППТ Н. Пезешкіан виділив дві групи здібностей: первинні і вторинні які формуються в перші роки життя дитини в безпосередньому спілкуванні і визначаються ранніми, первинними стосунками (Bössmann, 2024). Первинні здібності – це основні психічні процеси, які регулюють імпульси, емоції та когнітивні функції, одночасно підтримуючи задоволення основних психічних потреб (Peseschkian, 1974, 1977). Серед актуальних здібностей Н.Пезешкін включив первинні (любов/прийняття, зразок для наслідування/приклад, терпіння, час, контакти, сексуальність/ніжність, віра, довіра, надія, сумнів, впевненість, цілісність/єдність) і вторинні здібності (пунктуальність, акуратність, чистоплотність, слухняність, ввічливість / чемність, чесність/щирість, точність/обов'язковість, старанність/працьовитість, ощадливість, справедливість, успішність, надійність/відповідальність, сумлінність). За допомогою «Первинних Здібностей» (таких як контакт, час, терпіння, любов, довіра) ми можемо знайти стосунки, вони також представляють первинні потреби, а за допомогою «Вторинних здібностей» (таких як пунктуальність, організованість, ввічливість, відкритість, справедливість, вірність), які також є соціальними нормами, ми організуємо стосунки (Remmers, 2013). Людина розвиває свої здібності в тісному стосунку з оточуючим світом, це базові здібності любити (емоційність) - первинні і знати (когнетивність) – вторинні (Positive Psychiatry, Positive Psychotherapy and Psychology, 2020).

Первинні здібності самі по собі є емоційними потребами і формуються як здібності у відповідь на спосіб задоволення цих емоційних потреб опікунами/батьками, які надають модель для засвоєння. Наприклад, емоційна потреба дитини в часі, який може дати дорослий для спілкування, ігор, спільної діяльності/відпочинку зустрічається з готовністю дорослого давати час. Залежно від досвіду який дитина отримує в задоволенні даної потреби формується здібність давати час і потреба в часі. Якщо не задовольнялась або задовільнялась за допомогою опосередкованих вторинних (наприклад: слухняність «Будеш слухняним, будем грати»), то означена здібність залишається недостатньо розвиненою, а дитяча емоційна потреба в часі не задоволеною і може створювати емоційну напругу в подальшому. В

подальшому людина буде задовольняти свою та інших потребу в часі за рахунок вивченої моделі, просто за допомогою вторинної.

Виходячи з принципу надії і ґрунтуючись на наявних навичках вчителів в побудові педагогічних стосунків, ППТ дає можливість акцентувати увагу вчителів на первинних актуальних здібностях (здібностях любити), як емоційних потребах та здатностях до взаємовідносин: Любов/Прийняття, Терпіння, Час, Контакти, Єдність, Довіра тощо. З цією метою в зміст травмоінформованої педагогіки включено обґрунтування теоретичного підґрунтя актуальних здібностей та наведено запитання для саморефлексії вчителів прояву/сформованості їх первинних здібностей і подальшого їх розвитку: Як діти розуміють/відчувають що я їх приймаю такими які є (їх емоції, вчинки, переконання тощо)? Як я демонструю те що я даю час, терпіння, чекаю оскільки розумію природу дитинства? Як я проявляю увагу до особистого, індивідуального в дітях? Як я демонструю цінність дитини, її думок, її творчості, будь-яких проявів? Чи є я послідовним і перебачуваним в освітньому процесі?

Для майбутніх вчителів окрім означених запитань з акцентом на майбутню практику, включено запитання для аналізу власного досвіду задоволення відповідних емоційних потреб в освітньому процесі: Хто з вчителів в моєму досвіді проявляв (не проявляв) те що мене приймає такими які є (їх емоції, вчинки, переконання тощо), як я це відчував (ла)? Хто з вчителів давав мені достатньо (не достатньо) часу, і проявляв достатньо (не достатньо) терпіння? Хто з вчителів, і в який спосіб підкреслював мою цінність, важливість моїх думок, творчості, будь-яких проявів? Хто з вчителів був послідовним і перебачуваним в освітньому процесі?

Опитування студентів (43 респонденти) другого курсу Сумського державного педагогічного університету за результатами двотижневої педагогічної навчальної практики, проведеної після місячного курсу «Травмоінформована педагогіка» виявили, що: 57% респондентів зазначили, що спостерігали і вміли розрізнити ступінь прояву (достатній/не достатній) власних первинних здібностей і первинних здібностей вчителів в педагогічному контакті з учнями; 43% зазначили що спостерігали ефективність прояву первинних здібностей власних і вчителя у спілкуванні з учнями при гострих стресових реакціях. На думку респондентів Прийняття (71%) Терпіння (59%) є найважливішими первинними актуальними здібностями в контакті з дитиною в умовах

екстремальних ситуацій війни, що впливали на освітній процес (перебування в бомбосховищах, відсутність зв'язку, вибухи, сирени повітряних тривог тощо).

Вторинні актуальні здібності також стали підґрунтям змісту курсу «Травмоінформована педагогіка», з метою формування у майбутніх вчителів розуміння опори для створення надійного освітнього простору. В курсі зроблено акцент на важливості прояву таких вторинних здібностей: порядок - створює передбачуваність і контроль, знижуючи рівень тривожності, сприяє ефективності, безлад викликає ментальне перевантаження. Інший полюс – жорсткість, вимогливість щодо впорядкування може призводити до психологічного напруження; пунктуальність - свідчить про надійність і відданість в стосунках; щирість і чесне спілкування (відповідно віку) - породжують відчуття надійності, довіри і безпеки. правдивість зменшує (когнітивний дисонанс) і покращує психологічне благополуччя; надійність дає відчуття безпеки, коли можна передбачити дії інших, зміцнює довіру через передбачувану поведінку, дотримання зобов'язань і обіцянок, зменшує невизначеність і тривожність у стосунках і підвищує довіру, заспокоює, засвідчуючи щирість намірів.

Вторинна здібність – відповідальність в контексті педагогічної професії має особливе значення. Хотілось би зупинитись на неї детальніше і розглянути її в двох контекстах: відповідальність, як підзвітність, обумовлена внутрішніми інструкціями часто в вчителів проявляється максимально і створює емоційну напругу. В умовах воєнних дій вона обумовлює емоційне навантаження, що пов'язане саме з відповідністю за життя і здоров'я дітей. Так, проводячи дослідження наявності і проявів симптомів ПТСР і потім уточнюючи в інтерв'ю зміст кошмарних сновидінь, лякаючих думок про майбутнє, виявили що для 68 % вчителів цей зміст пов'язаний з контекстом школи, убезпечення дітей тощо.

Як практичний інструмент, цінний і переконливий, в курс включена «Концепція долі у позитивній психотерапії» (Н. Пезешкіан), яка представлена у поняттях напередвизначеної (не контрольованої людиною) та обумовленої (контрольованої людиною) долі. Згідно з якою існують різні рівні сприйняття людиною щастя і способу відчувати його: здаватися щасливим (щастя напоказ, що потребує багато енергії і створює велике напруження); ставати щасливим (відкладання життя на потім, щастя шляхом досягнення і володіння); бути щасливим («Якщо хочеш

бути щасливим, будь ним!» Щастя як стан душі. Життєві події впливають на відчуття щастя (негативні знижують, позитивні збільшують), але ми весь час повертаємось на свій індивідуальний рівень щастя); залишатися щасливим («Я вибираю щастя». Людина здатна залишатися щасливою, навіть у труднощах і випробуваннях). Ключовою є здатність людини залишатися щасливим (ЗЗЩ), яка згідно концепції щастя Н.Пезешкіана є «добутоком обумовленої долі (ОД) та наперед визначеної долі (нВД). При тому обумовлена доля передбачає «вибір людини і відповідальність». Тоді як наперед визначена доля: «прийняття і смирення».

Ґрунтуючись на концепції щастя, в курс «Травмоінформована педагогіка» включена вправа «Кола відповідальності» створеної на основі моделі «Контроль – Вплив – Прийняття» (Control-Influence Accept Model), дозволяє практично проаналізувати на що в власній життєвій ситуації людина може впливати, що контролювати, а на що ні і до чого важливо формувати інше ставлення, розширити варіанти поведінкових реакцій у відповідь на події, знизити емоційну напругу. Згідно з моделлю, відштовхуючись від проблеми яка турбує людину (Що зараз складно? Що Вам не дає спати вночі?), вправа пропонує виокремити 3 сфери: Контроль – що знаходиться під безпосереднім контролем (Що безпосередньо знаходиться під Вашим контролем?), вплив – що знаходиться поза контролем, але на що можна вплинути (Що знаходиться поза Вашим контролем, але на що ви можете впливати?), сфера прийняття та адаптивності – Що саме вам потрібно прийняти та/або до чого потрібно адаптуватися (Як ви будете діяти щодо речей, які можете контролювати? Як ви будете реагувати та адаптуватися до речей, які вам потрібно прийняти?).

Аналіз ефективності включення концепції щастя ППТ і вправи «Кола впливу» в зміст курсу вияви, що 64% респондентів визнали ефективність означеної концепції для зміни ставлення щодо різного роду ситуацій; 37% вказали на зменшення емоційної напруги щодо травматичних ситуацій. Також 85% здобувачів освіти вказали, що не сформували навичку «залишатись щасливим», серед причин/перешкод визначили: довготривалий стрес, невизначені умови майбутнього, необхідність більш тривалого курсу, закінчення війни, більше практичних інструментів.

Наступна теоретична концепція, яка стала підґрунтям розробку курсу «Травмоінформована педагогіка» - «Модель для наслідування». Виокремлені Н. Пезешкіаном чотири базові «моделі для наслідування»,

чотири рівні або типи емоційних стосунків з «Я», стосунків з «Ти», стосунків з «Ми» та стосунків з «Пра-Ми», являють собою можливості реалізації людьми своєї здібності і потреби бути в стосунках, і обумовлюють в подальшому власний спосіб встановлення і проживання стосунків. Означені чотири моделі у більшості обумовлюються прикладами батьків/опікунів в чотирьох сферах стосунків, які засвоює дитина як прилад, модель для наслідування і в подальшому творчо розвиває їх: 1) стосунки з собою; 2) стосунки з партнером; 3) стосунки з іншими людьми; 4) стосунки з творчістю, релігією, сенсами тощо.

Окреме місце в курсі ТІП відведено, неklasичній для концепції позитивної транскультуральної психотерапії моделі наслідування, яку закладають не батьки/опікуни/інші люди а природа, яка може бути розглянута як складова моделі для наслідування «Пра-ми». Означена модель дає можливість розвивати здібність встановлювати стосунки з природою, як з оточенням, світом, законами існування.

Ідея включення в зміст курсу розгляду природного середовища як моделі для наслідування обумовлена потенціалом до здійснення самопомоги, індивідуальної підтримки та групової терапії. Одна з авторських технік – техніка мікроспостереження «Природа-модель ресурсу» так само може бути використана для самопомоги вчителю / майбутньому вчителю, для групової роботи з дітьми чи навчання дітей самопомозі засобами цієї техніки.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, вдосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя в період війни потребує поглибленої психологічної підготовки, інтеграції психотерапевтичних концепції для підтримки організації освітнього процесу закладів освіти. В даному дослідженні висвітлено актуальну проблему розробку курсу «Травмоінформована педагогіка» та обґрунтовано важливість інтеграції психотерапевтичних концепцій позитивної транскультуральної психотерапії для формування педагогічних компетентностей майбутнього вчителя в змісті цього курсу: концепції первинних і вторинних здібностей особистості, концепції моделі для наслідування, концепції щастя в позитивній психотерапії. Схарактеризовані в дослідженні техніки позитивної транскультуральної психотерапії та авторські техніки, описані можливості їх адаптації та інтеграції в зміст вибіркової дисципліни «Травмоінформована педагогіка» сприятимуть формуванню психологічної, емоційно-етичної компетентності майбутнього вчителя

відповідно до положень професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024). Перспективи подальших досліджень полягають в більш широкому залученні змісту природоінформованої терапії в освітній процес закладів освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

- Bössmann, U., Remmers, A. (eds.) (2024). *Positive Psychodynamic Psychotherapy: A Manual*, Wiesbaden: WAPP Press. 391 p.
- Byron, B., Mays, I. (2023). *Gauging trauma-informed pedagogy in higher education: a UK case study*. *Frontiers in Education*. 8. 10.3389/educ.2023.1256996.
- Figdor, H. (2006). *Praxis der psychoanalytischen Pädagogik I: Vorträge und Aufsätze (Psychoanalytische Pädagogik)*. Taschenbuch.
- Figdor, H. (2007). *Praxis der psychoanalytischen Pädagogik II: (Psychoanalytische Pädagogik)*. Taschenbuch.
- Freud, S. (1909). Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*. V 10. p1-150.
- Ignatovych, O., Ivanova, O., & Ivanova, Y. (2023). Positive psychotherapy in the psychological support of teachers: restoration of the integrity of the personality. *Psychological journal*, 9(6), 16–24. <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.6.2>
- Peseschikian, H. Remmers, A. (2020). Positive Psychotherapy: an introduction. *Positive Psychiatry, Positive Psychotherapy and Psychology*. 431p.
- Peseschkian, N. (2000). *Positive Psychotherapy. Theory and practice of a new method*. Berlin, Heidelberg, New York, London, Paris, Tokyo.
- Peseschkian, N. (2016). *Positive Family Therapy*. Bloomington, USA: AuthorHouse. (first published in 1986, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg (Germany)).
- Positive Psychiatry, Positive Psychotherapy and Psychology*. (2020). Erick Messias, Hamid Peseschikian, Consuelo Cagande, Clinical applications.
- Remmers, A. (2022). The Psychosomatic Arc in Therapy. *The Global Psychotherapist*, 2(1), 69–73. <https://doi.org/10.52982/lkj161>
- Remmers, Arno. (2013). *Positive Psychotherapy Application in Positive Pedagogy*. Education and Prevention. 10.13140/RG.2.1.1932.8400.
- Гільова, Л. Л. (2017). Удосконалення механізмів емоційної саморегуляції вчителя засобами позитивної психотерапії. *Проблеми сучасної психології*, 35, 106-118. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2017_35_11 (Gilova, L. L. (2017). Improving the mechanisms of emotional self-regulation of a teacher by means of positive psychotherapy. *Problems of modern psychology*, 35, 106-118. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2017_35_11).
- Двіжона, О. В. (2012). Використання засобів позитивної психотерапії як інтерактивних технологій навчання у підготовці фахівців дошкільної освіти. *Педагогічний дискурс*, 13, 72-76. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Opeddysk_2012_13_18 (Dvizhona, O. V. (2012). Using positive psychotherapy as interactive teaching technologies in the training of preschool education specialists. *Pedagogical discourse*, 13, 72-76. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Opeddysk_2012_13_18).
- Корнбіхлер, Т. (2024). *Носсрат Пезешкіан. Схід – Захід: позитивна психотерапія в діалозі культур*. За участі М. Пезешкіан та Х. Пезешкіана. Пер. з нім., 2-е вид. Полтава : Астрая (Kornbichler, T. (2024). *Nossrat Pezeshkian. East - West: positive psychotherapy in the dialogue of cultures*. With the participation of

- M. Pezeshkian and H. Pezeshkian. Transl. from German, 2nd ed. supplement. Poltava: Astraya).
- Кос, О. (2016). Прикладання методу «позитивна психотерапія» у формуванні професійних якостей майбутніх педагогів. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 31, 66-74. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2016_31_10 (Kos, O. (2016). Application of the method of "positive psychotherapy" in the formation of professional qualities of future teachers. *Bulletin of Lviv University. Pedagogical Series*, 31, 66-74. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2016_31_10).
- Мешко, Г. М. (2015). Формування психотерапевтичної позиції майбутнього вчителя як основи реалізації валеологічних технологій педагогічної взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*, 37, 113-116. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2015_37_37 (Meshko, G. M. (2015). Formation of the psychotherapeutic position of the future teacher as the basis for the implementation of valeological technologies of pedagogical interaction. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: Pedagogy. Social Work*, 37, 113-116. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2015_37_37).
- Митник, О. Я. (2024). Інтеграція педагогіки та психотерапії як засіб психологічної допомоги особистості. *Освітньо-науковий простір*, 6(1), 119-128. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/educsc_2024_6\(1\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/educsc_2024_6(1)_14) (Mytnyk, O. Ya. (2024). Integration of pedagogy and psychotherapy as a means of psychological assistance to the individual. *Educational and Scientific Space*, 6(1), 119-128. Access mode: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/educsc_2024_6\(1\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/educsc_2024_6(1)_14)).
- Савиченко, О. (2018). Ресурси позитивної психотерапії для розвитку мотивації вчителів у післядипломній педагогічній освіті. *Молодий вчений*, 4(2), 528-532. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_4\(2\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_4(2)_41) (Savychenko, O. (2018). Resources of positive psychotherapy for the development of teachers' motivation in postgraduate pedagogical education. *Young Scientist*, 4(2), 528-532. Access mode: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_4\(2\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_4(2)_41)).
- Ханецька, Н. (2015). *Позитивна психотерапія: Теоретико-практичний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Хмельницький: ХНУ (Khanetska, N. (2015). *Positive psychotherapy: Theoretical and practical manual for students of higher educational institutions*. Khmelnytskyi: KhNU).
- Черенщикова, Д. (2014). Психотехнічний репертуар програми оптимізації педагогічного спілкування науково-педагогічних працівників у форматі позитивної психотерапії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4, 143-153. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_4_19 (Cherenshchikova, D. (2014). Psychotechnical repertoire of the program for optimizing pedagogical communication of scientific and pedagogical workers in the format of positive psychotherapy. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 4, 143-153. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_4_19).
- Шукалова, О. С. (2022). Особливості позитивної психотерапії як чинника самоставлення у здобувачів вищої освіти. *Габітус*, 40, 94-98. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2022_40_16 (Shukalova, O. S. (2022). Peculiarities of positive psychotherapy as a factor of self-attitude in higher

education applicants. *Habitus*, 40, 94-98. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2022_40_16).

SUMMARY

Kovalenko Nataliya. Positive transcultural psychotherapy concepts as the basis of trauma-informed pedagogy.

Formulation of the problem. *The study highlights the concept of positive transcultural psychotherapy as the basis for developing a course in trauma-informed pedagogy. The purpose of the study is to determine the concepts, principles, and techniques of positive transcultural psychotherapy as the basis for the content of the elective discipline "Trauma-informed pedagogy".* **Research methods:** *Achieving the goal involved the use of appropriate methods of psychological and pedagogical research: theoretical analysis of the concept of positive transcultural psychotherapy.* **Research Results and conclusions:** *The main provisions of the PPT concept are: the concept of primary and secondary personality abilities, the concept of a role model, the concept of happiness in positive psychotherapy. A survey of second-year students (43 respondents) of Sumy State Pedagogical University based on the results of a two-week pedagogical training practice conducted after the month-long course "Trauma-Informed Pedagogy" revealed that: 57% of respondents noted that they observed and were able to distinguish the degree of manifestation (sufficient/insufficient) of their own primary abilities and teachers' primary abilities in pedagogical contact with students; 43% noted that they observed the effectiveness of the manifestation of their own and teachers' primary abilities in communicating with students during acute stress reactions; Acceptance (71%) and Patience (59%) turned out to be the most important primary relevant abilities in contact with a child in extreme war situations (staying in bomb shelters, lack of communication, explosions, air raid sirens, etc.). Analysis of the effectiveness of including the concept of happiness in the PPT course content revealed that 64% of respondents recognized the effectiveness of the specified concept for changing attitudes towards various kinds of situations; 37% indicated a decrease in emotional stress related to traumatic situations. Also, 85% of students indicated that they had not formed the habit of "staying happy", among the reasons/obstacles they identified: long-term stress, uncertain future conditions, the need for a longer course, the end of the war, more practical tools. During the use of nature-oriented techniques, 61% of students observed a decrease in anxiety during the exercise in nature; 38% noted improved sleep; 34% indicated that natural objects provided clues for rethinking life situations; 48% recognized the interest of children in performing the exercises, at the same time 74% indicated dangerous factors that are important to take into account.* **Prospects for further research:** *development of methodological material for the integration of PPT provisions and experimental verification of its effectiveness in the process of teaching the academic discipline "Pedagogy".*

Key words: *psychological and pedagogical training of a teacher, trauma-informed approach, elective discipline "Trauma-informed pedagogy", positive transcultural psychotherapy, professional competencies of a teacher, psychological competence, emotional and ethical competence.*